

STICHTING BEHOUD DIERENWERELD VELUWE

Doel: Bescherming en behoud van alle op de Veluwe voorkomende diersoorten in hun natuurlijke omgeving, met inachtneming van de druk die een biotoop kan verdragen.

Bestuur:	Voorzitter:	H. Bonekamp	tel. 055 3667617
	Secretaris:	H. Kats	tel. 055 3558686
	Penningmeester:	H. Kerssen	tel. 0321 323268
	Lid:	W. Fiets	tel. 055 3556836
	Lid:	J. Rolfes	tel. 055 5413909

Nieuwe donateurs aanmelden bij:

Secretariaat: POSTBUS 103
7300 AC APELDOORN
tel. 055-3558686

Donaties:	tot 16 jaar	f 7,50 minimaal
	16 jaar en ouder	f 10,00 minimaal
	voor het leven	f 250,00
	giro nummer 1946458	

Uitgave 1998.

STICHTING
BEHOUD
DIERENWERELD
VELUWE

UITGAVE 1998

Voorwoord	blz.	3
De onwaarschijnlijke verrassing van de Barnewinkel	blz.	5
Berg en Bos	blz.	7
Bijzondere waarnemingen 1997	blz.	10
Wat er verder gebeurde	blz.	12
Verkeersslachtoffers onder grofwild	blz.	14
Geloof het of ... niet	blz.	17
Project Loenermark	blz.	19
Nestkasten Radio Kootwijk	blz.	21
Rhododendrontocht en herftkleurentocht	blz.	23
Vrijwilligerswerk in natuurgebieden 1998	blz.	25
Jaarprogramma 1998	blz.	27
Excursie Wekeromse zand	blz.	30
Wildwallen op de Veluwe	blz.	31
Drie hectare weiland omgetoverd in moeras	blz.	33
Zwartwilbelevissen	blz.	35
Inventarisaties	blz.	38
Schenkingen	blz.	41
Vrijwilligersprojecten 1998	blz.	42

Tekeningen: H. Bonekamp

Foto's: W. Fiets

De mens is het intelligentste van alle dieren en het meest dwaze.

Namens de dieren,

Diogenes (412 - 323 v.Chr.)

Het voortbestaan van de diersoorten op aarde is afhankelijk van de gevoelige balans van de natuur.

Tot nu toe hebben vele dieren de inbreuk van de mens op hun bestaan overleefd. Maar wanneer wij niet leren de dieren op hun juiste waarde te schatten en een plaats op deze aarde voor hen zeker stellen, bestaat het gevaar dat wij de rijke en kleurrijke wereld ontdoen van vele bewoners. Wij hopen en geloven dan ook dat u samen met ons, ons enthousiasme voor de dierenwereld in al zijn vormen kunt delen.

VOORWOORD

door: Henk Bonekamp

TOEN IK DE MENSEN LEERDE KENNEN WERD IK EEN DIERENVRIEND.

Een of andere filosoof heeft dit eens geschreven. Voor dierenvriend zou ik willen invullen "NATUURVRIEND".

Dit is wellicht een wat zwartgallig begin van een voorwoord door de voorzitter van de Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe. Zo zwartgallig zit ik, en de Stichting ook niet, in elkaar. Echter, als wij in de natuur vertoeven moet ik toch wel regelmatig aan deze uitspraak denken. Ons vrijwilligerswerk bestaat helaas te vaak uit het opruimen van door het publiek achtergelaten rommel of het herstellen van door de mensen in het verleden aangebrachte schade. Er gloort echter steeds vaker een lichtje aan de horizon. De mensheid is steeds meer bereid om energie te steken in het herstel van de natuur. Kijk maar naar onze eigen Stichting. Veel dierenvrienden c.q. natuurvrienden steunen onze Stichting zowel financieel als in daad. In onze bossen en natuurterreinen is de productiedoelstelling veelal vervangen door andere doelstellingen.

Waar vroeger de houtproductie centraal stond heeft deze nu veelal plaatsgemaakt voor natuurbeheersdoelstellingen.

Dit komt dus ook de dierenwereld ten goede. Meer dood hout in onze bossen voor insecten en vogels, landbouwgronden worden soms aan de productie onttrokken ten behoeve van de natuurontwikkeling, meer natuurlijke bosontwikkeling enz. zijn ontwikkelingen die ons als dieren(wereld Veluwe)-vrienden erg aanspreken. Ook het afgelopen jaar heeft onze Stichting zich weer volop ingezet om de natuur een steuntje in de rug te geven.

Dit door het geven van voorlichting en het daadwerkelijk werken in de natuur. Ons bestuurslid Henry Kats heeft zitting genomen in het Natuur en Milieuplatform, dit om ook hier een vinger aan de pols te houden als het gaat om natuur en milieubescherming. U zult merken, dit voorwoord lezende, dat de titel de lading niet dekt. Ik zou zeggen gelukkig maar. Wij hebben hoop voor de toekomst en uw aller steun geeft ons goede moed om door te gaan. Ik wil nog een oproep doen aan u allen. Mochten er in uw omgeving mensen zijn die onze goede doelen willen steunen, tracht ze lid te maken van de Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe. Wij zijn het waard!!! Als laatste wil ik u allen een zeer voorspoedig 1998 toewensen en blijf, behalve dierenvriend, ook een mensenvriend.

Gentiaanblauwtje

DE ONWAARSCHIJNLIJKE VERRASSING VAN DE BARNEWINKEL

door: Gert-Jan Blankena

Het gebied in de driehoek tussen de A50, de A1 en de Zutphensestraat, in die omgeving beter bekend als de Barnewinkel, is ooit een bijzonder nat terrein geweest. Op kaarten uit het begin van deze eeuw is te zien dat het gebied één geheel vormde met de eveneens kletsnatte Maten.

Kletsnat inderdaad. Zo nat zelfs dat hele stukken 's winters min of meer onder water stonden. De natuurlijke afwatering werd gevormd door een lief, snelstromend beekje, dat tot in het begin van de jaren zeventig nog in volle glorie was te bewonderen.

Omdat dat beekje te lief was om de afwatering van een deel van de (toen net in aanbouw zijnde) wijk de Maten te verzorgen is het omgebouwd tot een karakterloze, maar o zo efficiënte A-watergang: de Woudhuizermarkwetering. Op dezelfde oude kaarten is ook te zien dat de Maten al min of meer in cultuur was gebracht. Het waren de hooilanden van Apeldoorn. De Barnewinkel echter was heide. Natte heide wel te verstaan, met vennen. In die vennen groeiden planten als veenpluis, zonnedauw, gevlekte orchis en gagel. In de noordelijke punt van deze driehoek ligt een deel van landgoed Het Woudhuis. In dit bosgebied lagen nog twee restanten van die vochtige heide van weleer. Nauwelijks meer te herkennen overigens: beide terreintjes waren dichtgegroeid met berken en voor een deel zelfs beplant met grove den.

Wel waren er, met enige goede wil, nog wat restanten van de vroegere bewoners te vinden. Zo zaten er nog wat heikikkers en stond er nog een enkele kwijnende gagelstruik. Drie jaar geleden zijn deze restantjes-van-vroeger bij wijze van experiment rigoureus schoongemaakt. Alle bomen werden verwijderd, de afvoersloten werden gedempt en de bovenste grondlaag werd weggegraven tot het niveau van het oude maaiveld.

Het resultaat liegt er niet om: na zo'n korte tijd staat er weer veenmos en dopheide, ziet het rood van honderden zonnedauwplanten, verschijnen er kiemplanten van gagel en, last but not least, is er ook moeraswolfsklauw opgedoken. En er zijn nog meer bijzondere planten verschenen, maar die spreken wat minder tot de verbeelding.

ZAADBANK

Al deze soorten kwamen zeer beslist niet voor in deze terreintjes. Waar ze vandaan zijn gekomen? Er is maar één mogelijkheid: ze zaten als zaadjes in de grond.

Na al die jaren nog steeds kiemkrachtig, en wachtend op de onwaarschijnlijke kans ooit nog eens te kunnen kiemen. Die verzameling zaden-in-ruste, diep verscholen onder een strooisellaag van afgestorven plantendelen van misschien wel tachtig jaar oud, wordt wel de zaadbank genoemd.

BERG EN BOS

door: Henry Kats

Over het park Berg en Bos in Apeldoorn is veel te schrijven, zeker door de betrokkenheid van de Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe met dit gebied. Onze voorzitter, hoofd afdeling bosbeheer van de Gemeente Apeldoorn, zorgt onder andere dáár voor het bosbouwbeleid en wildbeheer. Het park Berg en Bos en uiteraard de omliggende gebieden hebben een rijke historie die mede het gebied hebben bepaald zoals het er nu uitziet. Dit artikel zou veel te lang worden als ik alles in detail zou weergeven. Vandaar een kort overzicht. In 1917 kocht de Gemeente Apeldoorn het landgoed Berg en Bosch uit particulier bezit. De oudste bebossing dateert van 1880.

In 1932 werd, ten gevolge van de crisis, als werkverschaffingsproject, de vijverpartij en de diepe beekvallei aangelegd. Pas in 1970 werden de twee wildbanen met rood- en zwartwild gesitueerd. Een jaar later opende de Apenheul zijn poorten. In mei '95 kwam er weer een uitkijktoren op dezelfde plek waar er vroeger ook een had gestaan, bovenop de heuvel die was ontstaan door het uitgegraven zand van de vijver.

Men kan in Berg en Bos en omgeving ook diverse kuilen vinden. Dit zijn de oude ijzerkuilen waar de zogenaamde klapperstenen werden gedolven voor de ijzerindustrie die op de Veluwe was gevestigd tussen de 7-e en de 12-e eeuw.

Achter in het bos ligt een oude leemkuil. Deze bestaat tegenwoordig uit een leemkuil en betonnen vijver. Er is een rijkdom aan planten en dieren. Vroeger waren het twee leemkuilen die deel uitmaakten van veel leemkuilen waaruit het leem werd gewonnen om de stenen te bakken voor de bouw van Paleis Het Loo in 1685. Er stonden veldovens (ook bij Assel) waarin deze stenen ter plaatse werden gebakken. Hier en daar zijn de sporen van deze oventjes nog te vinden. Op deze plek, en bij Assel, werden ook de buizen gemaakt voor de oude waterloop naar de vijvers van het Paleis. Men wilde vanuit de hoog gelegen bronnen, onder andere de Ruetbron in het Asselsche bos en de Pomphul bij Hoog Soeren, toevoerbuizen aanleggen om de Koningsfontein te voeden in de Paleisvijver. Het was wedijveren met Frankrijk. Het Paleis van Versailles had namelijk een fontein van 13 meter hoogte en hier is het gelukt om bijna 14 meter te bereiken. In het Historisch Museum Apeldoorn zijn nog enkele van deze buizen met diverse inscripties, onder andere het monogram van koning-stadhouder Willem III en zijn vrouw Mary. We zijn een gedeelte van het tracé nagegaan en hebben ook scherfjes van de buizen gevonden.

De leemkuil is in 1936 betrokken geraakt bij de ontwikkeling van de Gelderse Plantentuin. In dat jaar kwam een groepje mensen op het idee om een gedeelte van "Berg en Bosch" in te richten met planten. De tuin moest natuurlijk

Bij natuurbouwprojecten is het de kunst om nog iets van die zaadbank in stand te houden. Vaak is dat niet mogelijk omdat bij de ontginning van de heide indertijd de grond heel diep werd omgeploegd. De zaadbank gaat bij zo'n ingreep altijd verloren.

Op deze heiderestanten was gelukkig helemaal niet geploegd. Er waren uitsluitend greppels gegraven om het terrein te kunnen droogleggen en het vervolgens te bebossen. De beide heideveldjes, die eigenlijk kleine heidevennen zijn geweest, waren te nat voor de aangeplante grove dennen. Die hebben het dan ook niet gehaald. Het is nu maar afwachten wat de zaadbank nog meer voor ons in petto heeft. Gevlekte orchis? Klokjesgentiaan? Of misschien zelfs heidekartelblad?

Redactie: We hebben in dit boekje twee artikelen van de Apeldoornse Gemeente-Ecoloog Gert-Jan Blankena geplaatst aangezien de gebieden die beschreven worden, vroeger grenzend aan elkaar lagen. Men kan de gebieden vinden in het oosten van Apeldoorn; thans door wegen gescheiden en grenzend aan de woongebieden "de Maten" en "Woudhuis".

een naam hebben. Enkele namen die in aanmerking kwamen waren "Veluwsche Planten Tuin", "Veluwsch Levend Herbarium", "Veluwsche Botanische Tuin" en "Gelderse Plantentuin". De doelstelling was om zoveel mogelijke, in het wild voorkomende, Veluwe planten te verzamelen.

In april 1937 is dit gerealiseerd en zijn stuiken en kruiden aangeplant, onder andere: Zwarte els, Geldersche Roos, Meidoorn, Esch, Sleedoorn, Hazelaar, Kardinaalsmuts, Vlier, Haagbeuk, Speenkruid, Hop, Klimop en Haagwinde. Alleen die planten hebben zich blijvend gevestigd waarvoor de grondsoort en het milieu geschikt waren.

Waar het ons nu om gaat, en wat de aanleiding was om dit artikel te schrijven, is die betonnen bak in de leemkuil. Niet zozeer de cultuurhistorische waarde maar de huidige natuurwaarde van deze bak is belangrijk. Na onderzoek bleek de zuurgraad van het water in die bak lager te liggen dan de zuurgraad van het water in de leemkuil. Eieren van amfibieën kunnen in een zuur milieu niet goed tot ontwikkeling komen. Ook veel bijzondere planten groeien in en nabij die bak en leemkuil. Enkele zijn: Koningsvaren, Dubbelloof, Adelaarsvaren, Blauw Glidkruid, Gele Lis, Tormentil, Wederik en Moeraswederik, Dal-kruid, Veelbloemige Salomonszegel, Slangewortel, Grootbloemige muur, Klaverzuring, Zevenster (zeer zeldzaam).

Helaas is de bak in de winter van '96/'97 door strenge vorst gescheurd. Het waterniveau is erg laag geworden waardoor wij vrezen dat de waardevolle functie van deze bak in het gebied verloren dreigt te gaan. We hebben, in samenspraak met het beheer van Berg en Bos, besloten de bak met behulp van vrijwilligers te gaan restaureren. Vanzelfsprekend brengt dit kosten mee doch een van onze donateurs, die anoniem wenst te blijven, heeft tijdens een familiefeest geld ingezameld en dat aan onze Stichting geschonken voor een door ons te bepalen doel. In het voorjaar '98 gaan we inventariseren welke planten er in de bak groeien en welke we tijdelijk elders moeten onderbrengen. Na de zomer gaat de bak dan leeg waarna deze gereinigd zal worden en daarna gerepareerd. Op deze wijze hopen we nog vele jaren plezier te kunnen hebben van de planten en dieren die in deze betonnen bak leven in de leemkuil van Berg en Bos.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN 1997

November 1996.

Wim Fiets heeft 5 exemplaren van de Gekraagde Aardster oftewel de Geastrum Triplex gevonden in Berg en Bos.

Februari '97.

Via dhr. Ruud Kaal, vleermuizenspecialist, een aan tal dwergvleermuizen en een rosse vleermuis overgebracht naar een winteronderkomen. Deze vleermuizen waren in hun winterslaap gestoord door sloopwerkzaamheden aan een gebouw. Dhr. Kaal was op tijd ingeseind, heeft deze dieren, die wakker waren geworden, meegenomen en een week bijgevoerd. Nadat ze weer op kracht waren gekomen zijn ze in een vorstvrije ruimte uitgezet in de hoop dat ze weer verder zouden gaan met hun winterslaap

Grootoorvleermuis

Dinsdag 15 april.

Tijdens de roodwildtellingen op de Noordwest Veluwe zat Henry Kats op een waarnemingspost in boswachterij Nunspeet. "Ik heb daar het z.g. "Bleshert" waargenomen. Dit is een edelhert van, naar ik vernam, ongeveer 13 jaar oud. Het bijzondere aan dit hert is dat de helft van zijn kop wit tot lichtbruin is. Precies midden op z'n kop ligt de scheiding tussen wit en bruin. Voor wat betreft zijn gewei zag ik dat de rechterstang, op de oogtak na, een geheel witte basthuid had. Zeer duidelijk waren de vele bloedvaten te zien die in de basthuid lopen om de groeistoffen voor het gewei aan te voeren. Als het hert zijn gewei gaat vegen is aan zijn gewei geen verschil meer waar te nemen. De oorzaak hiervan is de combinatie van bloedresten met de boomsappen van de, door het vegen beschadigde boom. Dit tezamen geeft de bruine kleur aan het gewei en heeft dus niets meer te maken met genetische eigenschappen die de witte kleur gaven aan de basthuid".

Zaterdag 17 mei.

Tijdens vrijwilligerswerkzaamheden in de Zandhegge is een dode boommarter gevonden. Hij lag in de buurt bij een vossenbouw. Het kadaver was niet aangevreten door de vossen. Vele insecten, waaronder de doodgraver (een prachtige kever), hadden bezit genomen van het dier. Nader onderzoek wees uit dat hij waarschijnlijk op de Greutelseweg is aangereden. Zijn schedel was beschadigd. Duidelijk werd dat we met een oud exemplaar te maken hadden. Het dier had een kaakvergroeiing, waarschijnlijk als gevolg van een ontsteking.

Donderdag 14 augustus.

Dhr. Willemsen heeft een dode adder gevonden. De adder was bezig te vervellen toen hij waarschijnlijk is overreden.

Zondag 17 augustus.

Tijdens een fietstocht heeft Wim Fiets een huid van een adder gevonden. De adder was kort daarvoor verveld aangezien het vel volledig intact was. Na een vervelling verwaait een huid vrij snel, ook worden stukjes zeer snel opgegeten door vele dieren.

Zondag 5 oktober.

Tijdens een prachtige herfstwandeling in het park Berg en Bos heeft Henry Kats een exemplaar van de Vermiljoenhoutzwam, die zeer zeldzaam is, gevonden.

Een bijzondere waarneming

WAT ER VERDER GEBEURDE

door: Wim Fiets & Henry Kats

Een dialezing voor een volle zaal van het bejaardensteunpunt Spainkbos te Apeldoorn.

Evenals het vorige jaar hebben we in het zomerseizoen drie dialezingen gehouden voor de camping "De Pampel" in Hoenderloo. Het werd bijzonder gewaardeerd door de campinggasten.

Ondanks het koude en slechte weer zijn we zeer positief over de groene markt bij kasteel Roosendael waar we aanwezig waren met onze natuurinformatie. Veel publiek en erg gezellig.

Game-Fair; Eens in de twee jaar zijn we aanwezig met onze stand bij de Game-Fair. Prettig voor ons was dat dit jaar de Game Fair, evenals twee jaar geleden, in Berg en Bos was, slechts een paar minuten fietsen. Veel positieve reacties op onze presentatie.

Lumido-excursies: Afgelopen zomer hebben we op de woensdagavonden excursies verzorgd voor bezoekers van het klank- en lichtspel Lumido in het park Berg en Bos.

Met onze natuurinformatie waren we op zaterdag 27 september aanwezig tijdens de bijenmarkt in Eerbeek. Het is echt aan te bevelen om daar eens naar toe te gaan om de sfeer en de honing te proeven. Ieder jaar de laatste zaterdag in september van 10.00 uur tot 16.00 uur.

Een zeer goede camping op een ideale lokatie !

Woeste Hoefweg 35
7351 TN Hoenderloo
055-3781760

"De Pampel" geniet hoge waardering, zowel van publiek als van officiële instanties, voor gastvrijheid en kwalitatief hoogstaande voorzieningen.

Het sanitair is schoon en bovendien goed verwarmd. De situering, de meest centrale in het groene hart van Nederland, waarborgt een grote diversiteit aan toeristische mogelijkheden.

"De Pampel" is voor de toeristische kampeerder de meest aantrekkelijke camping van Nederland.

VERKEERSSLACHTOFFERS ONDER GROFWILD

door H. Kerssen

Uit het jaarverslag van de Vereniging Wildbeheer Veluwe kunnen we lezen dat er op de Veluwe jaarlijks veel aanrijdingen met grofwild plaatsvinden. We moeten er echter rekening mee houden dat een groot aantal aanrijdingen met grofwild niet bij de politie aangemeld wordt en dat deze dus ook niet in enig overzicht vermeld zijn. Hieronder volgt een verslag over het jaar 1996.

Overzicht geregistreerde ongevallen.

Op de Veluwe werden in dat jaar maar liefst 449 stuks grofwild doodgereden, als volgt onder te verdelen:

Ree: 214 stuks

Wild Zwijn: 215 stuks

Edelhert: 20 stuks

Daarnaast zijn nog 12 vossen, 12 dassen, een boommarter en een damhinde in het verkeer verongelukt. Ten opzicht van de voorgaande jaren is het aantal aanrijdingen drastisch gestegen. Dit betreft zowel reeën als wilde zwijnen in vrijwel gelijke mate. Het aantal aangereden edelherten is vrijwel hetzelfde gebleven. De toename is bij de wilde zwijnen te verklaren door de hoge dichtheid die aanwezig was. Voor de reeën is dit mogelijk ook de oorzaak. Een toename van de stand is echter niet gebleken uit de inventarisatie gegevens.

Verdeling ongevallen naar leeftijd.

Bij alle drie grofwildsoorten neemt het aantal ongevallen af met toenemende leeftijd, met enige soortspecifieke verschillen. Deze afname heeft vooral met de aantallen per leeftijdsklasse te maken, daarnaast zal met het ouder worden de nodige ervaring zijn opgedaan met het Veluwse verkeer. Binnen de zomerstanden is het aandeel kalveren/biggen respectievelijk 40%, 60% en 20%. Deze verdeling is in grote lijnen terug te vinden in het percentage ongevallen met kalveren/biggen, namelijk 49%, 71% en 26%. Alleen bij het edelhert is een toename op latere leeftijd (8/9 jaar) zichtbaar. Deze piek wordt veroorzaakt door herten die na de bronst op de Veluwse wegen worden aangereiden.

De grootste provinciale knelpunt wegen.

De provinciale wegen waar naar verhouding wildwisseling/meter het grootste knelpunt ligt zijn:

Hoge steeg (N-310)

Leuvenumseweg (N-302)

Otterloseweg (N-304)

Eperweg (N-795)

Soerelseweg (N-796)

Leuvenumseweg (N-796)

Eperweg (N-309)

Elspeterweg (N-310)

Koningsweg (N-311)

Garderenseweg (N-797)

In het kader van het Waardevol Cultuur Landschap Veluwe is er een bedrag gereserveerd voor de aanschaf van wildreflectoren. Enkele van de grootste knelpunt wegen kunnen hiermee aangepakt worden. Deze gegevens maakt het mogelijk maatwerk te gaan leveren. De aanliggende terrein- en wildbeheerders zullen betrokken worden bij de nadere uitwerking.

Ongevallen per Gemeente.

De ongevallen in 1996 zijn als volgt naar Gemeente te verdelen. Het betreft het gedeelte van de Gemeente binnen het Centraal Veluws Natuurgebied.

Gemeente	Ree	Wild Zwijn	Edelhert	Totaal
Apeldoorn	42	57	4	103
Nunspeet	29	32	3	65
Epe	31	17	1	57
Ermelo	17	23	1	41
Heerde	28	12	0	40
Ede	12	16	7	35
Harderwijk	10	22	0	32
Barneveld	7	13	0	20
Putten	13	7	0	20
Arnhem	13	4	1	18
Hatterm	13	0	0	13
Oldebroek	12	0	1	13
Elburg	5	6	0	11
Rheden	3	0	0	3
Rozendaal	2	1	0	3
Dieren	1	0	0	1

Het algemene beeld is een vrij evenredige stijging van het aantal aanrijdingen met grofwild. Uitzondering hierop zijn de Gemeente Arnhem en Elburg. Het lijkt erop dat de plaatsing van Swareflex reflectoren langs de grootste knelpunt wegen hierin een bijdrage hebben geleverd. Van de gehele Veluwe staan alleen binnen de Gemeente Arnhem de Swareflex reflectoren bijna conform het plaatsingsvoorschrift. Tevens is hier het onderhoud (bijplaatsen, rechtzetten en schoonmaken) goed geregeld. Ook de Gemeente Apeldoorn investeert veel in wildreflectoren langs de gemeentelijke wegen. Dat de Gemeente Apeldoorn bovenaan de lijst staat wordt veroorzaakt door de binnen de gemeentegrenzen gelegen provinciale wegen Amersfoortseweg en Otterloseweg.

Bovenstaande gegevens geven mijns inziens genoeg redenen om als u 's avonds over de Veluwe rijdt, dit met gematigde snelheid te doen en zeer goed op te letten.

Met dank aan de Vereniging Wildbeheer Veluwe voor het beschikbaar stellen van dit artikel.

GELOOF HET OF NIET

door: Wim Fiets

Roken is een ongezonde bezigheid, hoewel ik dat zelf jaren heb gedaan. Deze verslaving af te leren is geen gemakkelijke klus, zoals u misschien wel weet. Nadat ik een oud boekje in handen kreeg, waarin stond beschreven hoe de tabaksplant is ontstaan, ben ik, diep onder de indruk, onmiddellijk met roken gestopt.

Dit verhaal wil ik u dus niet onthouden. We gaan terug tot voor het begin van onze jaartelling, toen Judas voor dertig zilverlingen zijn meester had verraden. Toen hij daar later toch wel berouw van kreeg wierp hij het bloedgeld weg, waaruit de Judaspenning groeide. Het geweten bleef maar aan hem knagen waarna hij besloot zich te verhangen. Hij koos hiervoor een Populier, die echter zo schrok dat hij begon te beven en te trillen. Zelfs als het tegenwoordig windstil is dan trillen zijn bladeren nog. De volgende boom was een Vlier waarin, nu met succes, de verhangening is voltrokken. Toen Satan had gezien wat er was gebeurd vond hij het jammer dat zoveel gemeens zomaar van de aarde zou verdwijnen. Hij liet het lijf van Judas openbarsten en uit zijn ingewanden liet hij de tabaksplant groeien. De oren werden als paddestoelen aan de Vlier

Judasoor

gehangen: de zogenaamde "Judasoren". Ook nu nog kunt u zien hoe de ziel van de Apostel eerst blank en onbevlekt was, maar na het verraad diep zwart werd, de "geschubde inktzwam".

PROJECT LOENERMARK

door: Henry Kats

In ons boekje van het vorig jaar hebben wij u laten weten dat onze Stichting f 2000,- heeft geschonken aan het Geldersch Landschap om een poel te realiseren in de Loenermark. Gert-Jan Blankena, ecooloog bij de Gemeente Apeldoorn, had daar een artikel over geschreven. Naar aanleiding van deze gift is ons bestuur op 18 juni met de boswachter van de Loenermark op pad geweest om de gegraven poel te bekijken. Aangezien het gebied waarin de poel ligt niet vrij toegankelijk is voor het publiek kunnen we u slechts via de foto het resultaat laten zien. De begroeiing rond de poel moet zich uiteraard verder gaan ontwikkelen. Wel namen we waar dat vrouwtjes van de rugstreeppad reeds eierstrengen in de poel hadden afgezet. We houden u op de hoogte!

Mocht u wat koortsig geworden zijn, dan is er een probaat middel om daar vanaf te komen. Men zoekt een heksenkring van Vliegenschwammen en laat drie druppels bloed uit de rechterwijsvinger in het midden van de kring vallen. Of het helpt??????

P.S.
Waarschijnlijk is de koorts eerder weg dan dat u aan alle voorwaarden hebt kunnen voldoen.

Vliegenschwammen

Op Apenheul leven ruim 350 apen vrij in het bos en blij tussen de bezoekers. Zonder gaas of tralies kijkt u niet met medelijden, maar met respect naar 21 soorten 'Ambassadeurs van het Regenwoud'.

Apenheul werkt mee aan tal van internationale fokprogramma's en ondersteunt diverse natuurbeschermingsprojecten in de tropen.

Voor fietsers en automobilisten staat Apenheul uitstekend aangegeven langs alle invalswegen van Apeldoorn, maar Apenheul is ook goed te bereiken met het openbaar vervoer.

**Iedere dag geopend van 1 april t/m 31 oktober.
Telefonische informatie: 055 3 57 57 57**

...het dierbaarste dierenbos van Nederland!

NESTKASTEN RADIO KOOTWIJK

door: J. Rolfes

In de ongeveer 150 nestkasten die rond Radio Kootwijk hangen hebben in het afgelopen broedseizoen de volgende vogels gebroed.

- 91 paar koolmezen met 591 jongen;
- 11 paar pimpelmezen met 98 jongen;
- 48 paar bonte vliegenvangers met 279 jongen;
- 9 paar boomklevers met 57 jongen
- 7 paar gekraagde roodstaarten met 45 jongen.
- 2 paar glanskoppen met 15 jongen.

Tijdens de twee controles van de uilenkasten is er in een kast beide keren een bosuil aangetroffen. Ook waren er veel braakballen in en rond de kast aanwezig. Bij de verdere controles werden ook andere dieren waargenomen zoals: wilde zwijnen, reeën, zandhagedissen, adders, vossen en diverse roofvogels zoals de buizerd en de boomvalk.

Gegevens van de inventarisaties in het broedseizoen worden verzameld en doorgezonden naar de SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). Tevens wordt dit medegedeeld aan KPN (PTT-Telecom, terreineigenaar). Zo werkt de Stichting mee aan het landelijke overzicht van broedvogels.

OPROEP !!!!

Wij zoeken nog enkele donateurs die mee zouden willen werken om de nestkasten te controleren (ongeveer 7 controles per jaar). U kunt zich hiervoor opgeven bij het secretariaat.

TUINBEURS VOOR GELDERLAND

vrijdag	zaterdag	zondag
20	21	22
12.00-22.00	10.00-18.00	10.00-18.00

maart 1998

RIJNHAL ARNHEM

RODODENDRONTOCHT EN HERFSTKLEURENTOCHT

door: Henk Bonekamp

Al een aantal jaren merken wij dat er een teruglopende belangstelling is voor onze excursies. Dit bevreemdde ons enigszins omdat de belangstelling voor de dialezingen wel groot te noemen is. De liefhebberij lijkt dus wel duidelijk aanwezig. In de bestuursvergadering van 4 september hebben wij er als bestuur eens over gefilosofeerd wat de oorzaak hiervan zou kunnen zijn. Het bleek ons dat er nogal wat "fitte bejaarden" zijn die de Stichting steunen. Wellicht, kwamen wij tot de conclusie, zijn de wandelingen te zwaar en is de bereikbaarheid van de excursieplekken een probleem. Wat te doen was dan ook de vraag. Hier hebben wij het volgende op gevonden.

We gaan een tweetal korte excursies organiseren, vanaf een goed bereikbare plaats en wandelen over goed bewandelbare paden. Waar vind je die en is het toch leuk? Dan is het toch aardig dat ik als voorzitter van de Stichting en als beheerder van de boswachterij Berg en Bos van de Gemeente Apeldoorn vaak twee petten op kan zetten. De boswachterij Berg en Bos voldoet aan deze wensen. Daar gaan we wandelen. Het punt van samenkomst is de dienstingang van Berg en Bos aan de Asselsestraat 328 b, naast de Jeugdherberg. In het schaftlokaal kunnen we de deelnemers ontvangen. Onder het genot van een kopje koffie en een koekje, aangeboden door de boswachterij, vertelt een van ons het een en ander over het beheer van de boswachterij. Vandaaruit wandelen we door een fraaie eikenlaan met veel, eind mei begin juni bloeiende, Rododendrons, naar de Wildbaan. Hier kunnen we de herten en wilde zwijnen welke in een van onze vorige boekjes al eens genoemd zijn, bekijken. (Zie het artikel "De Vleerbietenhut" in ons boekje 1997). Zoals u wellicht weet voert een aantal vrijwilligers van onze Stichting het wild hier tijdens de weekeinden. Dit zal tijdens deze wandeling ook gebeuren. Tijdens de overigens korte wandeling zal tekst en uitleg gegeven worden over het wild in de baan in het bijzonder en het Veluwe wild in het algemeen. Indien er belangstelling voor is kunnen we nog even bij de karpervijver in het parkgedeelte van Berg en Bos gaan kijken. Teruggekomen bij het schaftlokaal is er tijd voor een sapje en een gezellig samenzijn. Al met al duurt de excursie 2 tot 2.5 uur zonder dat er grote inspanningen hoeven te worden geleverd. Wij hopen dan ook van harte dat velen van u op de betreffende middagen aanwezig zullen zijn. In de herfst zullen we deze excursie nog een keer doen, dan noemen we het een herfstkleurentocht.

Voor de juiste data, zie elders in dit boekje.

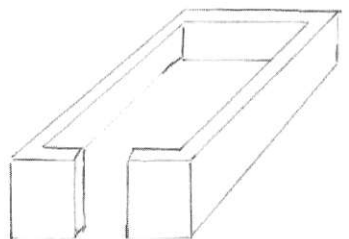
Hierbij wil ik tevens nog even het vervolg van de vleerbietenhut vermelden. In de zomer van 1997 hebben de vrijwilligers hoegenaamd de laatste hand aan dit vleermuizenonderkomen gelegd. Dit voorjaar willen we de hut van een "fraaie" voorgevel voorzien en dan laten we de natuur zijn gang gaan. De voorgevel kunnen we overigens financieren dankzij de spontane inzamelings-akte van enkele donateurs tijdens onze jubileumviering van vorig jaar in Doorwerth.

De veeerbietenhut ligt midden in een 12 ha groot "rustgebied".

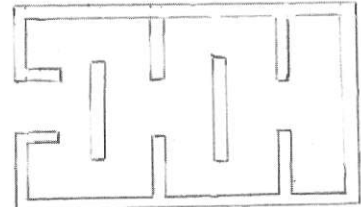

vooraanzicht bietenhut in oude staat

Er komt een ijzeren deur in met vluchtspeningen

bakstenen onderbouw
het oude dak is zoveel mogelijk gestut en zal voorlopig intact blijven

bovenaanzicht met nieuwe muren afgedekt met betonplaten en grond

VRIJWILLIGERSWERK IN NATUURGEBIEDEN 1998

Evenals vorige jaren willen wij u ook dit jaar in de gelegenheid stellen om, op vrijwillige basis, mee te helpen in de diverse bos- en heidegebieden. Er is geen ploegbaas, iedereen werkt in zijn/haar eigen tempo. Het belangrijkste is dat u er plezier in heeft en op deze wijze meehelpt om gebieden in stand te houden. Het onverwachte kunt u daar verwachten, dan bedoel ik bijzondere planten of paddestoelen en de vele dieren die in de vrije wildbaan aanwezig zijn. U kunt nu al een planning maken voor het gehele jaar maar We gaan u niet bellen van: "Denkt u eraan dat u morgen naar de Tongerense heide komt zoals u begin van het jaar had aangegeven?". Aangezien ons boekje begin februari uitkomt zijn ook de eerste data voor het volgende jaar vermeld. Noteer alles dus goed in uw agenda!

Overzicht van de diverse projecten en data (op zaterdagen) wanneer en waar er gewerkt wordt.

Tongerense heide:

(terreingids Het Geldersch Landschap blz.118). Een prachtig gebied van droge- en natte heide, waar wij zorgen voor de verwijdering van spontaan gegroeide grove-den, berk e.d. Er wordt gewerkt van 09.00 uur tot ± 12.00 uur.

Data: 17 januari, 11 april, 23 mei, 11 juli 1998 en 23 januari 1999. Verzamelen op de parkeerplaats aan de weg Vierhouten-Emst, ter hoogte van Gortel.

schaapskudde Tongerense hei

Vierhouterbos/Noorderheide (S.B.B.): Op de Noorderheide (reservaat) zijn we bezig diverse cultuur-historische waterlopen te restaureren en grafheuvels te ontdoen van opslag. In het aangrenzende Vierhouterbos helpen we Staatsbosbeheer met allerlei hand- en spandiensten. Er wordt gewerkt van 09.00 uur tot ± 15.00 uur.

Data: 28 februari, 28 maart, 27 juni, 19 september 1998 en 20 februari 1999. Verzamelen op de parkeerplaats aan de weg Vierhouten - Ernst, bij de ingang van het Vierhouterbos.

Zandhegge: (terreingids Het Geldersch Landschap blz.131). Een, niet voor het publiek toegankelijk, terrein met een historische zandstuifwal en twee heideveldjes. Evenals op de Tongerense heide zorgen we dat opslag van deze heideveldjes wordt verwijderd. Verder onderhouden we een grafheuvel nabij de Wieselseweg. Er wordt gewerkt van 09.00 uur tot ± 12.00 uur. Data: 5 december. Verzamelen bij de slagboom van Het Geldersch Landschap (ingang Zandhegge), halverwege de Greutelse weg in Wenum/Wiesel.

Park Berg en Bos, Gemeente Apeldoorn: Winterverblijf voor vleermuizen afbouwen. Er wordt gewerkt van 09.00 uur tot ± 12.00 uur. Een nieuw project wordt het herstellen van een betonnen vijver in de leemkuil achter in Berg en Bos (zie elders in het boekje). Data: 25 april, 13 juni, 25 juli, 10 oktober, 24 oktober, 21 november en 19 december. Verzamelen bij de personeelsingang van Berg en Bos aan de Asselsestraat, eerste hek rechts (vóór de jeugdherberg).

U dient zelf voor koffie en eventuele lunch e.d. te zorgen !!!

Als blijkt dat zich te veel vrijwilligers voor een project hebben aangemeld of dat er, gezien de werkzaamheden, een beperkt aantal vrijwilligers nodig is, krijgt u daarover zo spoedig mogelijk bericht. Mocht u op een opgegeven datum niet kunnen wilt u dan zo vriendelijk zijn dit telefonisch te melden aan een van onze bestuursleden? We behoeven dan niet onnodig te wachten op de verzamelpaatsen. (Telefoonnummers staan op de achterpagina van ons boekje).

Indien u aan een project wilt meewerken kunt u dat aangeven op bijgaand formulier en dit formulier opsturen naar ons postbusnummer (vergeet niet de data voor uzelf te noteren alvorens u het verstuurt). Wij rekenen dan op uw aanwezigheid.

JAARPROGRAMMA 1998

Voor alle wildspeurtochten/burltocht of excursies dient u zich minimaal 2 dagen van tevoren op te geven, daar anders niet gegarandeerd kan worden dat u mee kunt.

7 februari	<p><i>Dia lezing door Ruud Knol.</i> De lezing gaat over de wilde orchideeën van West-Europa. Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis "Ugchelens Belang".</p>
20, 21 & 22 maart	<p><i>Tuinbeurs in de "Rijnhal" te Arnhem.</i> Op deze grote tuinbeurs voor Gelderland kunt u alles voor uw tuin kopen en ideeën opdoen. Wij zullen met onze stand hier weer aanwezig zijn. Voor openingstijden zie de advertentie.</p>
13 april	<p><i>Staatsbosbeheer district Noord-Veluwe houdt een open dag</i> in en bij de werkschuur aan de Eperweg in Nunspeet van 10.00 uur tot 16.00 uur.. Er zullen veel activiteiten ontplooid worden. Ook hier zullen wij met onze stand present zijn.</p>
9 mei	<p><i>Excursie door het Gelders Landschap.</i> De districtsbeheerder van de Noord Veluwe, de heer L. Rondeboom, zal ons door het Wisselse Veen leiden. Dit gebied is enkele jaren geleden volledig omgevormd van weilanden in een nat natuurgebied. De heer Rondeboom zal ons laten zien wat er van terecht gekomen is. Verzamelen om 10.00 uur bij de kampeerboerderij "Berghoeve", Veenweg 9 te Epe.</p>
22 mei	<p><i>"Eibertjesdag" in Nunspeet!!</i> In de wijde omgeving een begrip. Eibertjesdag is een zeer grote braderie. Een van de evenementen is een optocht van klederdrachten uit verschillende delen van Nederland. Onze stand zal aanwezig zijn.</p>

30 mei	Rhododendrontocht in Berg & Bos te Apeldoorn. Verzamelen om 14.00 uur bij de dienstingang. Zie het artikel elders in dit boekje.
22 augustus	Wildspeurtocht (wandeling). Vertrek om 18.00 uur vanaf de parkeerplaats bij restaurant de Echo put.
5 september	Wildpeurtocht (fietstocht). Vertrek om 07.00 uur vanaf de parkeerplaats aan de Aardhuisweg.
2 oktober	Burltocht (wandeling). Evenals voorgaande jaren willen we weer proberen u iets van de bronst van de edelherten te laten horen. Natuurlijk kunnen we niet de garantie geven dat er werkelijk wat te horen valt, maar het is op zich al een belevenis door het donkere bos te lopen (wel op een pad). Vertrek om 21.00 uur vanaf de parkeerplaats bij restaurant de Echoput.
3 oktober	Herfstkleurentocht in Berg en Bos te Apeldoorn. Verzamelen om 14.00 uur bij de dienstingang. Zie het artikel elders in dit boekje.
7 november	Dia-lezing door de heer G. Maassen. De titel van de lezing is: Zwerven door de Koninklijke Houtvesterij. Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis "Ugchelens Belang".
6 februari 1999	Dia-lezing door de heer J. Huttinga. De heer Huttinga is jachtopziener bij de Kon. Houtvesterij "Het Loo". Hij heeft een compleet nieuwe dia-serie gemaakt die beslist zeer de moeite waard is. Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis "Ugchelens Belang".

Locaties:

Restaurant de Echoput, gelegen aan de oude weg Apeldoorn-Amersfoort, nabij de afslag Hoog-Soeren.

Dorpshuis "Ugchelens Belang", Bogaardslaan 81 te Ugchelen (Apeldoorn)
Parkeerplaats Aardhuisweg, vanaf de oude weg Apeldoorn-Amersfoort neemt u de afslag Uddel (Aardhuisweg). Na ongeveer 700 meter is aan de linkerkant de parkeerplaats.

Verplicht aanmelden voor alle wildspeurtochten/burltocht en excursie tenminste 2 dagen van te voren bij H. Kats, tel. 055-3558686

EXCURSIE WEKEROMSE ZAND

door: Wim Fiets

Grote Wolfsklauw

de grote wolfsklauw. Aangezien deze plant zeldzaam en dus zeer kwetsbaar is was er een klein rastertje omheen gezet.

Ten tijde van de excursie was de plant nog niet op z'n mooist (foto boven). De onderste foto is ongeveer anderhalve maand later genomen.

Grote Wolfsklauw met aren

WILDWALLEN OP DE VELUWE

door: Henry Kats

Een van de vele wildwallen die met name de Noord-Veluwe rijk was werd, in 1918, als volgt beschreven:

- De historische Wildgracht of Wildgraft, die op korten afstand vrijwel parallel liep met den weg Ede-Lunteren, moest de akkers beschermen tegen de vernieling van het wild. Het uitgestrekte Edensche bosch verschafte aan veel grof wild woon en de boeren, die thans in de nabijheid wonen van de ingekooide wildrevieren, weten, dat herten en hazen, wilde varkens en konijnen een ware plaag voor den landman kunnen worden. In 1685 besloot de buurtschap van Ede dat "de Wiltgraaf voor Woensdag e.k. compleet zal moeten zijn en zal dan daarna de scheuter beginnen te schutten.

" Een eeuw later verkeerde deze wal waarop 's nachts vuren werden ontstoken, in een staat van deerlijke verwaarlozing, zoodat in April 1760 te Ede niet minder dan elf requesten met klachten over wilde zwijnen inkwamen. Een der wanhopige requestanten wees er daarbij op: "dat de swynen veel schade toebrengen aan het coorgewas; dat de landeryen voor de tweede maal zijn omgeploegt en besaayt zijnde, andermaal door de wilde swynen zijn omgedolven; dat men oock te vreesen heeft voor de boekweyt, die nog staet gesaeyt te worden, dat men aen den Boschkant van Ede absoluut geen aarappelen kan pooten; dat de tiendens zullen verminderen van Predikant en Coster, dat de swynen niet alleen des nagts koomen, maer zelfs op den dag tot by den huysse Nergenaë -

Wildwal, wildgraaf en engwal zijn woorden die niet meer voorkomen in de moderne boswachterij en bij het wildbeheer. " 'N langen wal met bijbehorende graaf", werd het genoemd.

In het begin van het artikel staat al, in de taal van 1918, beschreven waarom men wildwallen had aangelegd. Ze dienden als bescherming van de boerpachter. Deze wildwallen lagen vaak op de grens van bos- en heidegebieden en de akkers om het vee en landbouwgronden te beschermen tegen het grote wild; herten, wilde zwijnen en wolven. Tot het begin van de negentiende eeuw werden de wildwallen gebruikt. Prikkelraad, wildkerende-gaasrasters en schrikdraad waren nog niet bekend. Tegen de avond, als het wild uit de dekking kwam, werden de wildwallen bij toerbeurt bemand door de boeren. De jachtheer of landheer in Gelderland had een zeer machtige positie, stropen werd zeer zwaar gestraft. Men waagde het niet om grofwild te bemachtigen of te doden. Vandaar de enige manier; verjagen met ketelmuziek en fakkels. Het was lijfsbehoud om de akkers met jong zaaigoed, rogge, boekweit en aardappels te beschermen.

De geschiedenis van een gebied staat vaak beschreven in veel boeken. Net als in een oude stad, waar je een historische stadswandeling kunt maken, kan je ook in bosgebieden veel terugvinden van het verleden en dan hoef je niet eens te gaan graven. Wel hebben menselijk ingrijpen, weer en wind, steeds meer sporen uitgewist.

Nu nog kun je de oude karrensporen zien op overgebleven gedeeltes van oude Hessenwegen, vaak midden in een bosgebied. Dan zijn er nog sporen van de oude ijzerindustrie op de Veluwe. De vele kuilen zijn nog te zien waar de klapperstenen werden gedolven voor de ijzerindustrie. Het zijn nu vaak ondiepe kuilen met bomen en struiken.

Toch zijn die eerste kuilen zo'n elfhonderd jaar geleden gegraven. Er zijn nog oude grafheuvels van ongeveer drie-en-een-half duizend jaar geleden. Tegenwoordig is men daar zuinig op en staat er vaak een bordje "Cultuur-Historisch Monument". Vroeger zag men de waarde van zo'n grafheuvel niet in. Dat blijkt onder andere uit het feit dat de tribune van voetbalvereniging AGOVV in Apeldoorn op een voormalige grafheuvel is gebouwd.

Omdat wildwallen geen praktisch nut meer hebben zijn er steeds meer verdwenen. Het is mij niet bekend in hoeverre er onderzoek naar de overblijfselen van de wildwallen is verricht. Mocht dit niet het geval zijn dan is het zeker nuttig om uit te zoeken wat er van deze cultuurhistorie, voor zover die nog te achterhalen valt, is overgebleven.

Bronnen:

D.J. van der Ven, Ons mooie Nederland; Gelderland deel 3 "De Veluwe", zomer 1918.

W. Meijercluwen, Wildwallen en wildgraven op de Veluwe; De Wandelaar, 5-e jaargang 1933.

DRIE HECTARE WEILAND OMGETOVERD IN MOERAS

door: Gert-Jan Blankena

In Apeldoorns jongste wijk het Woudhuis lag ooit een moeras. Een heuselijk moeras, waarin je nauwelijks kon doordringen. Het was bedekt met een dicht struweel van wilgen en riet en je kon er verraderlijk in wegzakken. Eigenlijk was het geen natuurlijk moeras: het was ontstaan bij de aanleg van de spoorlijn naar Deventer, in de vorige eeuw dus. In die tijd bestond die omgeving uit natte heidevelden en vennen, niet een erg gemakkelijk terrein voor het aanleggen van een spoorweg. Daarom werd besloten om het gehele traject op een spoordijk aan te leggen. Daar was natuurlijk veel zand voor nodig en in die tijd deed men daar niet moeilijk over: dat werd gewoon naast de spoorlijn weggegraven, iets wat op heel wat plekken in ons land leuke moerasjes heeft opgeleverd. Zo ook in het Woudhuis. Hier was zelfs extra veel zand nodig, omdat de spoorlijn dwars door een heideveen heen ging. In dat ven lag een dikke laag veen, die eerst moest worden weggegraven. Op die manier ontstond ernaast een groot gat van wel 400 meter lang en 50 meter breed, geheel gevuld met water. Dat gat is 150 jaar lang met rust gelaten, wat betekende dat er zich een ongerept stukje natuur kon ontwikkelen. Er ontstond een voedselrijk moerasbos, met riet en wilgen. Allerlei voor Apeldoornse begrippen bijzondere vogelsoorten kwamen er voor, zoals de kleine karekiet, wateral en zelfs de roerdomp. In de herfst sliepen er tienduizenden spreeuwen, die ook nog eens het hunne bijdroegen aan de voedselrijkdom.

VERPLAATSEN

En toen werd besloten een wijk te bouwen tussen de Zutphensestraat en de spoorlijn. Een moeras paste niet in het stedenbouwkundig concept; bovendien moest het grondwaterpeil drastisch worden teruggebracht, waardoor het moeras zou vervallen tot een uitgedroogde modderpoel. Maar omdat hier wel heel bijzondere natuurwaarden zouden verdwijnen werd besloten het moeras te verplaatsen. Dat doe je natuurlijk niet letterlijk: je graaft geen moeras uit, legt het op een trailer en graaft het op een andere plek weer in!

Gezocht werd naar een plek in de omgeving waarin de omstandigheden dusdanig zijn dat er een soortgelijk moeras zou kunnen ontstaan. En die plek is gevonden aan de andere kant van het Woudhuis, net over de A50 heen tegen het landgoed het Woudhuis aan. Ruim drie hectare weiland wordt in de komende maanden omgebouwd tot moeras; de vrijkomende grond wordt gebruikt voor het afdekken van de geluidswallen in het Woudhuis. De bodemomstandigheden zijn bijna uniek te noemen op die plek, omdat er vlak naast elkaar drie verschillende grondsoorten voorkomen: lemig zand, veen en... een dikke laag zware rivierklei. Dit laatste is ronduit curieus te noemen: blijkbaar heeft de IJssel ooit in de buurt van Apeldoorn gestroomd! Ook in een meer zuidelijk gelegen deel van het landgoed is onlangs zo'n dik pakket klei aange troffen.

De combinatie van verschillende grondsoorten en vanuit de Veluwe opkwelend grondwater biedt een unieke mogelijkheid voor het aanleggen van drie grote poelen (of kleine meertjes, want de grootste meet 120 x 50 meter), die ieder in een verschillende grondsoort zullen worden uitgegraven.

Daarnaast wordt over de gehele oppervlakte het bodemprofiel met 30 centimeter verlaagd, waarbij het gebied natter wordt en tevens de voedselrijke weidezode verdwijnt.

Op deze kale grond wordt spontane bosontwikkeling toegelaten, wat op termijn bijzondere bostypen als eiken-elzenbos, het elzen-broekbos en het vogelkers-essenbos zal opleveren. En, wat ook altijd leuk is om te weten: het gebied wordt vrij toegankelijk.

VOGELVRIJ

Maar het meest unieke van alles is dat het voor het eerst in de geschiedenis van Apeldoorn verloren gegane natuurwaarden worden gecompenseerd. Natuur was, in tegenstelling tot bos, vogelvrij. Een omgekapt stuk bos moest, met de wet in de hand, elders in dezelfde oppervlakte weer worden aangeplant. Want het nationale bosbezit mocht niet afnemen. Maar het verdwijnen van een stukje natuur werd, op zijn gunstigst, jammer gevonden. Vervolgens werden de schouders opgehaald en ging men over tot de orde van de dag. Nu is dat anders geworden. Natuur heeft ook zijn waarde; bij verdwijnen dient ook die waarde gecompenseerd te worden. Zou alles dan toch nog eens goed komen?

ZWARTWILDBELEVENISSEN

door: Henry Kats

Zaterdag 12 juli om 15.30 uur kwam ik in Berg en Bos. Het was dat weekend mijn beurt om de wilde zwijnen en edelherten te voeren. Bij de wilde zwijnen aangekomen viel het me al gauw op dat er iets was met een overloperzeug. Nadat ze was gaan staan zag ik melk uit haar tepels druppelen. Duidelijk was te zien dat ze weeën had. Ik heb eerst de overige varkens gevoerd zodat ik haar rustiger kon observeren. Regelmatig ging ze liggen en woelde door de grond. Om 16.45 ging ze staan en werd het biggetje geboren, nou ja, meer gelanceerd. Ik had toevallig mijn fototoestel bij me en heb vanaf het moment direct na de geboorte foto's genomen. Helaas zijn deze foto's niet geschikt om als zwart/wit opnames in dit boekje op te nemen.

Het vlies zat nog helemaal om de big. Al gauw ging het vlies stuk en bleef als een soort elastiek om het middel van het beestje zitten. Na ongeveer een minuut ging het pasgeboren biggetje langs en over zijn moeder kruipen, op zoek naar melk, het vlies schuurde eraf. Zeer snel vond hij/zij een tepel.

Ondertussen was er een zeug met grote biggen naderbij gekomen. Er werd over en weer gegromd. De overloperzeug sprong op, zette de borstelharen overeind en probeerde de andere zeug weg te jagen. Even dacht ik dat het voor de pasgeboren big fataal zou worden, zo gingen ze te keer. De oudere zeug, met haar biggen, ging weg en onze pasgeborene begon weer te drinken. Kort daarna kwam de oudere zeug weer terug. Nu werd ze volledig geaccepteerd door de overloperzeug. Ze pakte de navelstreng, die nog aan de big zat, in haar bek en schudde eraan. Onze big vloog van links naar rechts. De overloperzeug vond dit prima. Ineens knapte de streng, deze werd opgegeten door de oudere zeug. De grote biggen moesten allemaal even aan de nieuweling snuffelen. De overloperzeug bleef weeën houden dus verwachtte ik dat er nog meer biggen geboren zouden worden. Plotseling kwam de placenta. Deze placenta werd direct door de oudere zeug opgegeten. De overloperzeug ging weer liggen, de big tegen haar aan. Met takken ging de oudere zeug haar rondom toedekken zodat ze bijna niet meer te zien was. Het was mij bekend dat wilde zwijnen sociaal gedrag vertonen, maar dat ik dit op deze wijze zou aanschouwen had ik nooit verwacht.

Dat overloperzeugje is een big van het vorige jaar. Nadat er in het voorjaar biggen zijn geboren worden de biggen van het vorige jaar overlopers. Het gebeurt niet vaak dat een overloperzeugje half juli een big krijgt. De oorzaak hiervan heeft waarschijnlijk te maken met een groot aantal varkens op een klein gebied waarbij dus altijd een keiler aanwezig is. In de vrije wildbaan leven de keilers in deze periode solitair. Bij de eerste geslachtsrijpheid van een

overloperzeug is er vaak geen keiler in de buurt aangezien de beertijd (paartijd) pas eind november begint.

Vragen blijven er bestaan betreffende deze situatie. Uit meer tepels van het zeugje kwam melk. Ook na de geboorte van de big en na het afstoten van de placenta bleef ze weeën houden. Even zat ik met een probleem: "Kan er dan nog een big, of: misschien kunnen er nog meer biggen geboren worden", en: "Komt er na iedere geboorte een placenta of pas na de geboorte van alle biggen?" Hoe dan ook, voor mij was het hoognodig tijd om naar huis te gaan om andere, totaal andere, problemen te voorkomen.

Thuisgekomen heb ik Wim Fiets gebeld en de situatie uitgelegd. Binnen enkele minuten was Wim ter plaatse, wellicht kon hij ook nog iets bijzonders meemaken. Kort daarna kwam er een groep mensen langs, deelnemers aan een excursie. Uiteraard bleven deze mensen staan toen ze de big waarnamen. Wim legde uit wat er gebeurd was. Het zeugje had nog steeds weeën maar er kwam geen volgende big. Een van de aanwezigen vroeg waarom er geen veearts bijgehaald werd. Wim antwoordde dat dit een natuurlijke situatie is, dat je eigenlijk niet moet ingrijpen. De situatie is vaak gecompliceerder dan men denkt. Een veearts kan niet bij de zeug komen. Het beest zou dan eerst verdoofd moeten worden, iets dat waarschijnlijk de dood van de big(gen) en misschien van de zeug als gevolg zou hebben. Stel dat die ene zeug wel verdoofd zou kunnen worden dan heb je ook nog te maken met de overige wilde zwijnen. Door niet in te grijpen heb je een natuurlijke selectie. Als de zeug haar big niet op normale wijze ter wereld kan brengen is er in het wild geen kans om te overleven. De sterkste overleeft, sentiment bestaat bij de dieren niet. Deze selectie is iets dat de soort in standhoudt. De zeer verontwaardigde excursiedeelner heeft de volgende dag een klacht ingediend bij de VVV.

Wat wij, en die andere mensen, hebben waargenomen is uniek. Toch moet je ook dit relativiseren. Waarschijnlijk komen zulke situaties in de natuur vaker voor. In veel grotere gebieden met veel meer wilde zwijnen weten we daar weinig tot niets van. Ook daar zou geen hulp geboden kunnen worden om eerder genoemde redenen. We zullen nooit weten of er nog een of meer biggen geboren zijn en wat daar mee is gebeurd.

INVENTARISATIES

door H. Kerksen

Onze Stichting voert ten behoeve van verschillende organisaties diverse inventarisaties uit. Onderstaand een overzicht.

Dassen.

Voor de Stichting Het Geldersch Landschap voeren wij sinds enkele jaren éénmaal per jaar een dasseninventarisatie uit in de Loenermark en het Loenense bos.

Op een vast tijdstip verzamelen we ons bij de werkschuur en beginnen met een kop koffie. Daarna wordt besproken wie waar gaat zitten en worden we door de jachtopziener naar zijn of haar telplek gebracht.

Met een stel deskundige vrijwilligers zitten we dan een hele avond nabij een dassenburcht in de hoop dat deze dieren zich laten zien. En vaak lukt dit ook wel. In 1997 zaten we met acht mensen bij evenzovele burchten. Na afloop was iedereen uiteraard zeer benieuwd naar wat de anderen gezien hadden. Het resultaat was verbluffend: één das, door de jachtopziener zelf waargenomen. Maar zo gaat het gelukkig niet ieder jaar. Dit jaar zullen we ongetwijfeld meer geluk hebben.

Ook in de boswachterij Nunspeet van Staatsbosbeheer doen we aan dasseninventarisatie. Hier is het de bedoeling dat we 3x per jaar de burchten inspecteren.

Dit voorjaar hebben we op een avond bij 3 burchten gezeten. Bij 2 burchten was er succes, totaal 7 dassen. Ik vermoed dat bij de andere burcht, die wel degelijk bewoond was, de dassen pas als het helemaal donker is naar buiten komen omdat er op korte afstand een vrij drukke verkeersweg langs loopt.

Grofwild.

Elk voorjaar worden door de Vereniging Wildbeheer Veluwe (VWV) in de vrije wildbaan op de gehele Veluwe grofwildtellingen georganiseerd, in april de hertentellingen (roodwildtellingen) en in mei de varkenstellingen (zwartwildtellingen). Sinds jaar en dag doet het bestuur van SBDV hieraan mee.

Zwartwild.

Bij de zwartwildtellingen onderscheidt men op de Veluwe 8 leefgebieden. Het grofwildberaad stelt per leefgebied de draagkrachtbepaling vast.

Hieronder volgt een overzicht van deze tellingen in 1997.

Zwartwild			
leefgebied	draagkrachtbepaling	telling/ zomerstand	afschot
1	85	206	121
2	55	239	184
3	225	1100	875
4 + 5	140	398	258
6	50	193	143
7	180	715	535
8	25	52	27
Totaal	760	2903	2143

In verband met het mislukken van de tellingen in de leefgebieden 1,4 en 5 moet de afschotaanvraag nog met 400 stuks worden verhoogd, zodat de totale afschotaanvraag vergunning 1997/1998 op 2543 stuks komt.

Roodwild.

Bij de roodwildtellingen is de Veluwe in 5 leefgebieden verdeeld.

Roodwild			
leefgebied	draagkracht- bepaling	telling/ zomerstand	afschot
Noordwest Veluwe	160	230	70
Noordoost Veluwe	150	231	81
Midden Veluwe	160	256	96
Zuidwest Veluwe	150	229	79
Zuidoost Veluwe	220	454	234
Totaal	840	1400	560

Boommarters.

Tenslotte ben ik in de boswachterij Nunspeet van Staatsbosbeheer, samen met boswachter Glastra, bezig met een boommarter-onderzoek, een en ander ten behoeve van de Werkgroep Boommarter Nederland. Tot nu toe heeft dit geresulteerd in het vinden van 1 zekere nestboom en 1 waarschijnlijke nestboom.

Deze inventarisaties zijn zeer tijdrovend. In de wintermaanden moet een kaart gemaakt worden van alle bomen met holten, vooral die gemaakt zijn door een groene- of zwarte specht. In het voorjaar dienen deze bomen met hopen en de omgeving onderzocht te worden of er een latrine aanwezig is. Verder moet men alert zijn op krabsporen.

Heeft u zo af en toe een middag gelegenheid neem dan contact met mij op zodat we eventueel samen een bosvak kunnen onderzoeken.

SCHENKINGEN

- Via onze penningmeester is er een bedrag van f 280,- binnengekomen. Dit bleek ingezameld te zijn tijdens een familiefeest van een donateur (wenst anoniem te blijven) en is aan onze Stichting geschonken.

- Door de KPN (PTT-Telecom) is hout, dakleer, spijkers en zink bezorgd om nestkasten te reviseren/opnieuw te maken.

STICHTING BEHOUD DIERENWERELD VELUWE

Vrijwilligersprojecten 1998

Naam :
Adres :
Postcode, plaats:
Tel.Nr :

Wil zich opgeven als vrijwilliger om mee te werken aan de onderstaande projecten op de aangegeven data:

<i>Tongerense hei Noorderhei</i>	<i>Vierhouterbos</i>	<i>Zandhegge</i>	<i>Berg en Bos</i>
☐ 17 jan 1998	☐ 28 feb 1998	☐ 5 dec 1998	☐ 25 apr 1998
☐ 11 apr 1998	☐ 28 mrt 1998		☐ 13 jun 1998
☐ 23 mei 1998	☐ 27 jun 1998		☐ 25 jul 1998
☐ 11 jul 1998	☐ 19 sep 1998		☐ 10 okt 1998
☐ 23 jan 1999	☐ 20 feb 1999		☐ 24 okt 1998
			☐ 21 nov 1998
			☐ 19 dec 1998

Dit formulier zenden aan:
STICHTING BEHOUD DIERENWERELD VELUWE.
Postbus 103
7300 AC Apeldoorn

Geschubte inktzwam